

FITXA DE LA FOSSA COMUNA DE PORRERES.

Municipi: Porreres.

Indret: Cementiri municipal.

Fossa: una fossa amb civils.

Tipologia: probable.

Desapareguts: 117 persones identificades (sense que existeixi constància documental), però és possible que siguin moltes més.

Investigació.- Bartomeu Garí Salleres.
Actualització (Abril 2016)

FOSSA COMUNA DEL CEMENTERI MUNICIPAL DE PORRERES

1)Dades de la persona responsable.

Bartomeu Garí Salleras.

2)Dades de la fossa

2.1)Localització:

2.1.1-Geogràfica

- Illa: Mallorca
- Municipi: Porreres
- Indret concret (topònim): Cementeri Municipal de Porreres

2.1.2-Cartogràfica

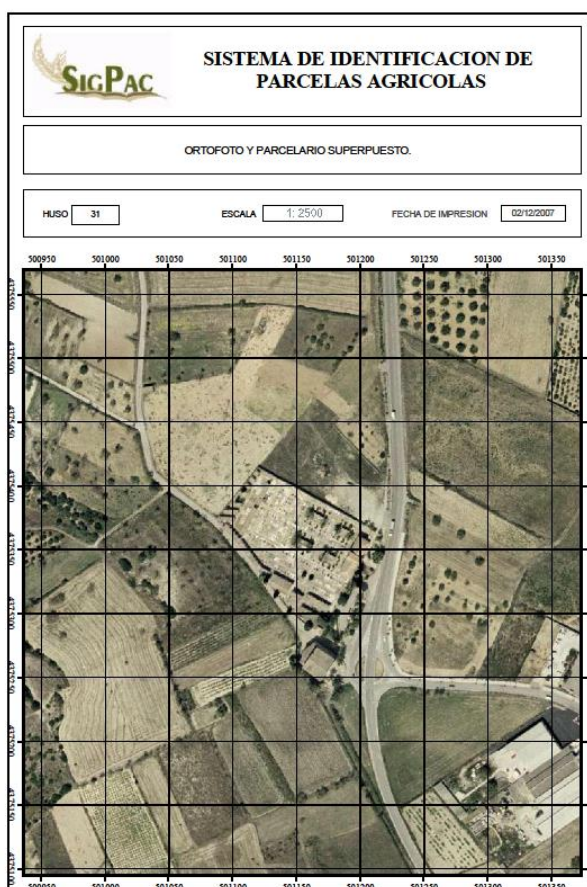

Fig. 1. Vista aèria actual del Cementiri municipal de Porreres (SIGPAC, ortofotos 501150/501120 i 4375300/4375400)

2.1.3-Propietat del terreny.- Els terrenys del Cementeri Municipal de Porreres són de propietat municipal i pertanyen a l'Ajuntament de Porreres. Per aquest fet, el Consistori és el responsable del seu manteniment i gestió. Actualment està gestionat per una empresa funerària privada. A l'Arxiu Municipal de Porreres es guarden els registres d'exhumacions i inhumacions, de les obres de manteniment, modificacions, projectes d'ampliació, etc.

2.1.4-Documentació gràfica i fotogràfica per la ubicació i localització de la fossa comuna del cementeri municipal de Porreres.-

Fig. 2. Fotografia vista aèria actual del Cementiri municipal de Porreres (SIGPAC, ortofotos 501150/501120 i 4375300/4375400): Localització de la fossa (en vermell)

2.1.4.1) Proves documentals

Segons informacions orals¹⁴⁵ i documentals la fossa comuna, on suposadament s'hi troben les restes de les persones que foren executades víctimes de la repressió es troba al cementeri municipal de la vila de Porreres. Està situada quasi en el centre de l'actual cementiri vora uns jardins, molt a prop de l'entrada principal del recinte catòlic, on actualment s'aixequen unes tombes i una paret de nínxols (vegeu fig. 3).

Fig. 3. Paret de nínxols situada damunt la fossa de Porreres

a) Arxiu Municipal de Porreres (AMPo)

La documentació de l'Arxiu Municipal de Porreres que ens ha facilitat informació sobre la fossa comuna del Cementeri Municipal, a més d'algunes dades (característiques físiques, dates de naixement, possibles malalties, etc.) de les persones que varen desaparèixer en aquest són les següents:

Registre d'òbits del municipi de Porreres

A l'arxiu consta la inscripció de la defunció de Nicolau Pol Fiol, natural de Manacor, afusellat dia 11 de setembre de 1936 als trenta-un anys a l'altura de la possessió de s'Alqueria Blanca, situada a la carretera que uneix Porreres amb Felanitx. La causa de la mort: *"Dos heridas en la cabeza mortales de necesidad y una en el homoplato izquierdo"*. Al revers d'aquest document podem llegir la situació d'una fossa comuna (vegeu fig. 4): *"su cadáver habrá de recibir sepultura en el cementerio de este municipio, efectuándolo en una*

¹⁴⁵ Els testimonis orals que ens han informat sobre els afusellaments que es realitzaven a la paret de l'Oratori de La Santa Creu de Porreres i de l'existència d'una fossa comuna a l'interior del Cementeri Municipal de Porreres es citen a la part final de la investigació, apartat fonts d'informació.

fosa común en el segundo tramo a la izquierda entrando a los seis metros del pasillo central y diez metros del pasillo lateral¹⁴⁶.

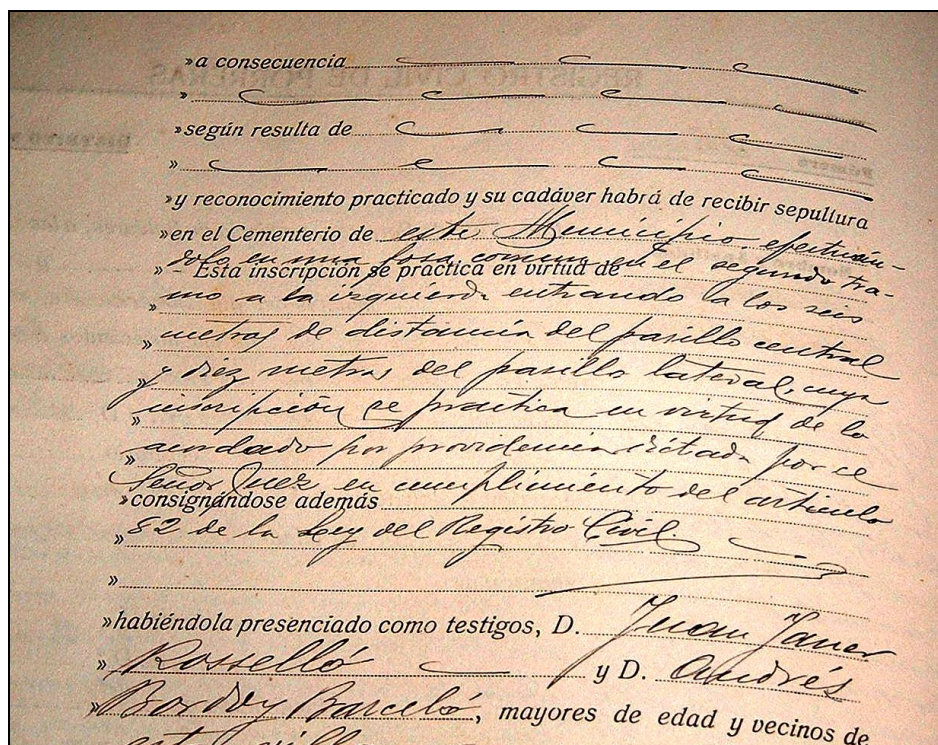

Fig. 4. Document datat el mes setembre de 1936, en que es cita l'existència d'un enterrament a la fossa comuna del cementiri Municipal de Porreres

A banda de la documentació exposada que ens informa de l'existència d'una fossa comuna al cementiri Municipal de Porreres on fou enterrat el cos de Nicolau Pol Fiol, s'han pogut documentar l'assassinat i enterrament de dues persones més. Les persones inscrites són:

-Antoni Trobat i Oliver d'Algaida. La seva acta de defunció diu: "Antonio Trobat Oliver, hijo de Bartolomé y Catalina, casado, falleció en Porreras el 4 de setiembre de 1937 por muerte violenta, a consecuencia de las heridas producidas por disparos de ametralladora"¹⁴⁷.

-Joan Pons i Alomar de Campanet. Va morir darrera l'oratori de la Santa Creu de Porreres per -causa violenta- el dia 22 de març de 1937¹⁴⁸.

Els registres de defunció certifiquen l'assassinat, la causa de la mort i l'enterrament de tres víctimes de la repressió de la Guerra Civil. Aquestes persones foren enterrats de manera clandestina i il·legal a la fossa comuna del cementiri Municipal de Porreres.

¹⁴⁶ AMPo, Registre de defuncions de 1936, tom 29, foli 230.

¹⁴⁷ AMPo, Registre Civil de Porreres, llibre de defuncions, tom núm. 38, foli 374.

¹⁴⁸ AMPo, Registre Civil de Porreres, llibre de defuncions, tom 38, foli 369.

b) Arxiu del Regne de Mallorca (ARM)

Negociat 3r d'Ordre Públic del Govern Civil de les Balears, registre de sortides (juliol 1936- abril 1937)

La consulta d'aquests documents ha suposat l'aportació de noves dades que ajuden a explicar l'enrevessat tema de les tretes de presó exercides a Mallorca en el transcurs de la Guerra Civil espanyola, a més aporta noms i llinatges de les persones "no afectes" al nou règim que ingressaren als diferents centres penitenciaris establerts a Palma entre el mes de juliol de 1936 i l'abril de 1937.

Però sobretot ens informa de la planificació, de la sistemàtica de les sortides (amb assassinats o no) i de la seva existència (vegeu fig. 5). Sens dubta és una font cabdal per investigar la mort de moltes persones víctimes de les tretes de presó i la seva relació amb el municipi de Porreres. No obstant això, cal advertir que aquest registre documental és incomplet perquè no inclou altres tretes que estan documentades per altres vies ni permet identificar exactament totes les víctimes.

20

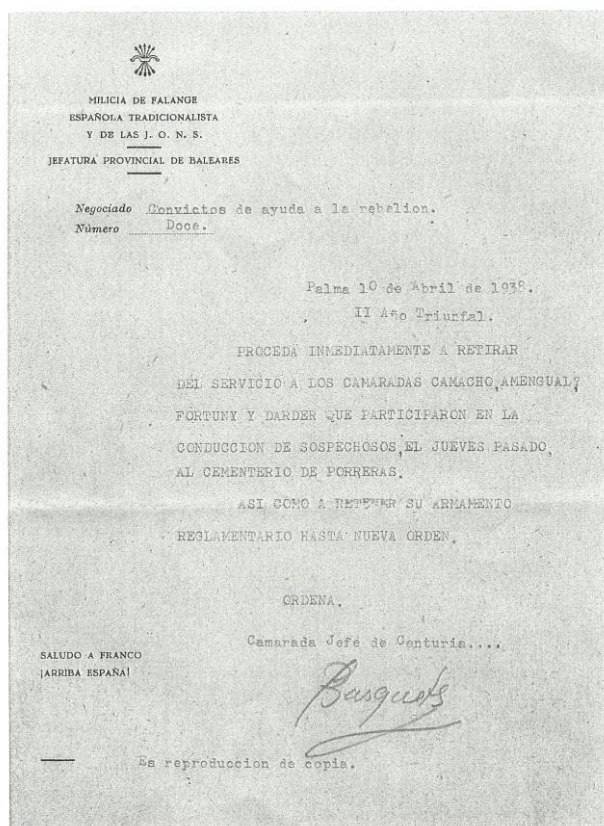
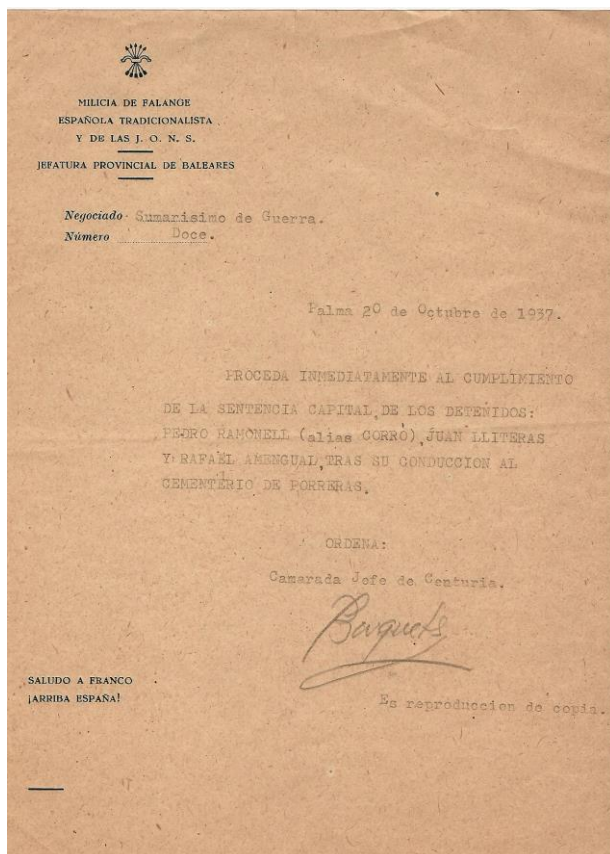
de Acopiador al St. Ferrer con fecha 1º octubre 1936

2º.- Director Prisión Bellver.- Orden poner en libertad a Jaime Baura Far, Francisco Cabello Jurado, Antonio Gonzales Rodríguez, Benito García Peruchas, Bernardo Gaita Isen, José Juliá Jaume, Juan Mas Fiol, Miquel Monserrat Fariés, Juan Monserrat Fariés, Juan Mercant, Rebasas, 5 ENE. 1937, 5 ENE. 1937, 5 ENE. 1937

34	Guardia Civil d'Alles	
35	id	Jelova
36	id	Martínez
37	id	Bernabé
38	id	Pellegrina
39	id	Bourell
40	id	Palma
41	id	Estadística
42	id	Arceus
43	id	H. Gregorio
44	id	Baptista
45	id	Boixorcas
46	id	Clavito
47	id	Euse
48	id	Piera
49	id	Bisimara
50	id	Ortiz

Intermedio Informes

Fig. 5. Treta amb víctimes de la presó del Castell de Bellver (5 de gener de 1937), ARM, G.C., sig. 771, foli 20

Documents de Falange espanyola que certifiquen la repressió portada a terme a Porreres. (Afegits a la investigació abril 2016)

c)Infraestructura de dades espacials de les Illes Balears (www.ideib.cat)

Fotografia aèria vol americà (1965-57)

El vol militar americà es realitzà els anys 1956-1957. Aquest ens aporta fotografies aèries a escala 1:33.000 en blanc i negre dels diferents territoris de l'Estat espanyol. Cada fulla inclou 4 o 5 bandes de 10 a 12 fotografies.

Adjuntam un valuós document (vegeu fig. 6) de gran utilitat que ens informa i ens mostra la fisonomia del Cementiri Municipal de Porreres poc abans del començament de les obres de millora i ampliació del recinte executades l'any 1957, i que en tot probabilitat afectaren l'interior de la fossa comuna. Aquestes fotografies ens permeten identificar com era l'antic recinte i la zona on s'habilità la fossa comuna esmentada anteriorment:

- En vermell: oratori de la Santa Creu
- En blau: pavellons entrada cementiri municipal
- En morat: recinte cementiri 1936-1939
- En marró: obres d'ampliació i millora executades entre l'any 1890 i el 1957
- En groc: localització de la fossa comuna
- En verd: carretera Porreres-Montuïri

Fig. 6. Fotografia aèria del cementiri municipal de Porreres i de l'oratori de La Santa Creu de l'any 1956 (vol americà, ref. 14486). Espai marcat amb una "ix" correspon a situació de la fossa comuna

Fig. 7. Vista aèria actual del Cementiri municipal de Porreres i escenificació de com era l'espai l'any 1936 (SIGPAC, ortofotos 501150/501120 i 4375300/4375400)

2.2) Tipus de fossa:

2.2.1-Existència de la fossa en el Cementiri Municipal de Porreres

Durant la Guerra Civil espanyola (1936-1939) es desencadenà una forta repressió que va afectar profundament àmplies capes de la societat mallorquina que prengué diferents formes i abasts. A més dels afusellaments, empresonaments, camps de concentració i batallons de treball, també s'usaren altres tipus de coercions que marcades per la voluntat restrictiva del nou règim, s'orientaren cap a la discriminació i la imposició. Hi hagué etapes que repercutiren no sols en el terreny estrictament polític sinó també en el de la cultura, l'ensenyament, l'economia i la religió, fins i tot, a l'àmbit privat i a la vida quotidiana

Un dels llocs més representatius de a repressió mallorquina exercida durant la Guerra Civil té un nom: l'Oratori de La Santa Creu de Porreres. Aquest indret es localitza a uns 20 metres del Cementiri Municipal de la vila de Porreres, just al costat de la carretera que uneix Porreres amb el municipi de Montuïri (vegeu fig. 7 recinte de color verd), i més concretament el mur exterior de la capçalera de l'església esmentada (vegeu fig. 8) era el lloc exacte on es

dugueren a terme nombroses execucions en massa d'homes i dones de fora poble.

A partir de les investigacions realitzades pensam que moltes de les persones que perderen la vida a n'aquest lloc provenien de les tretes de les presons de Can Mir, Castell de Bellver i presó de dones de Can Sales realitzades en el transcurs del mes de setembre de 1936 fins el mes d'abril de 1937¹⁴⁹. Addicionalment informacions orals aportades per alguns veïns i veïnes del municipi i de forta poble suggereixen i corroboren aquest lloc d'execució.

Després de les execucions, els cossos sense vida de les víctimes eren transportats i dipositats a una o varies fosses comunes que hi havia dins el recinte de l'antic cementiri Municipal de Porreres. Segons testimonis orals, els cadàvers eren soterrats vestits sense taüts i tapats amb terra i calç, per tal d'eliminar totes les proves.

¹⁴⁹ Vegeu, GARÍ SALLERAS, Bartomeu (2005). *Climent Garau i Juan, discurs amb motiu de la seva proclamació com a fill il·lustre de Porreres*, Porreres: Ed. Ajuntament de Porreres. (2005). "Noves aportacions sobre els desconeguts i desapareguts del Pla de Mallorca durant la Guerra Civil (1936-1939)", *Actes de les I Jornades d'Estudis Locals de Porreres*, Porreres, 125-145 (2007). *Porreres desfilades de dia, afusellaments de nit*, Palma: Documenta Balear. (2010). "Els calvianers que moriren a Porreres". Actes de les II Jornades d'Estudis Locals de Calvià, Plataforma per la Llengua, IE Baleàrics, p.259-279 i GARÍ SALLERAS, Bartomeu i SUÀREZ SALVÀ, Manel. "La Creu de Porreres i les tretes de presó (juliol de 1936-abril de 1937)". III Jornades d'Estudis Locals a Porreres (2010) (en premsa).

Fig. 8. Fotografia del mur exterior de l'oratori de La Santa creu de Porreres

2·2·2-Motius: víctimes relacionades amb les tretes dels centres penitenciaris de Palma en temps de la Guerra Civil espanyola

2·2·3-Datació: setembre 1936-abril de 1937

2·3)Intervencions fetes entorn de la fossa.

2·3·1-El Cementiri Municipal de Porreres

En virtut de la Reial Cèdula del 3 d'abril de 1787, el rei Carles III instava a abandonar el costum d'enterrar els difunts a les parròquies. S'hi al·legaven mesures higièniques per a recolzar aquesta disposició. El 1806, l'Intendent de Mallorca va rebre l'ordre del Govern. Fou el 1820 quan es féu ús del cementiri rural de Porreres situat vora l'oratori de la Santa Creu. El 18 de juny d'aquest mateix anys, el Rector contestava una circular que el Bisbe de Mallorca que li havia transmès relativa a la utilització del nou recinte, fet que demostra el seu ús¹⁵⁰.

El Cementeri Municipal de Porreres, com a tal, a hores d'ara segueix obert i s'utilitza per la funció pel qual es va construir. L'accés al recinte roman obert al llarg de tot l'any, exceptuant les hores de nit.

¹⁵⁰ LLULL ESTARELLAS, Maria Antònia (2010). *Urbanisme i Arquitectura de Porreres. De la vila medieval a la contemporània*. Porreres: Ed. Ajuntament de Porreres, 133.

És important afegir que el recinte i els seus exteriors han sofert importants transformacions des de les primeres dècades del segle XX fins a l'actualitat, algunes d'elles, com ja hem esmentat (projecte d'ampliació i execució de 1957) han pogut afectar a la zona on s'ubica la fossa comuna que es va utilitzar durant la Guerra Civil espanyola. Per tant adjuntam un treball de compilació realitzat en base als plànols i projectes de remodelació dels anys 1890, 1929 i 1957 del Cementiri Municipal de Porreres conservats a l'Arxiu Municipal d'aquesta localitat.

2.3.2-Tipus d'intervencions.

a)Projecte d'obres de millora i ampliació del cementiri municipal de Porreres (1890)

És un projecte que preveia la dotació al recinte d'un nou edifici amb una capella-oratori, vestíbul, dipòsit, magatzem i casa pel custodi, a més d'unes obres d'ampliació (vegeu fig. 9).

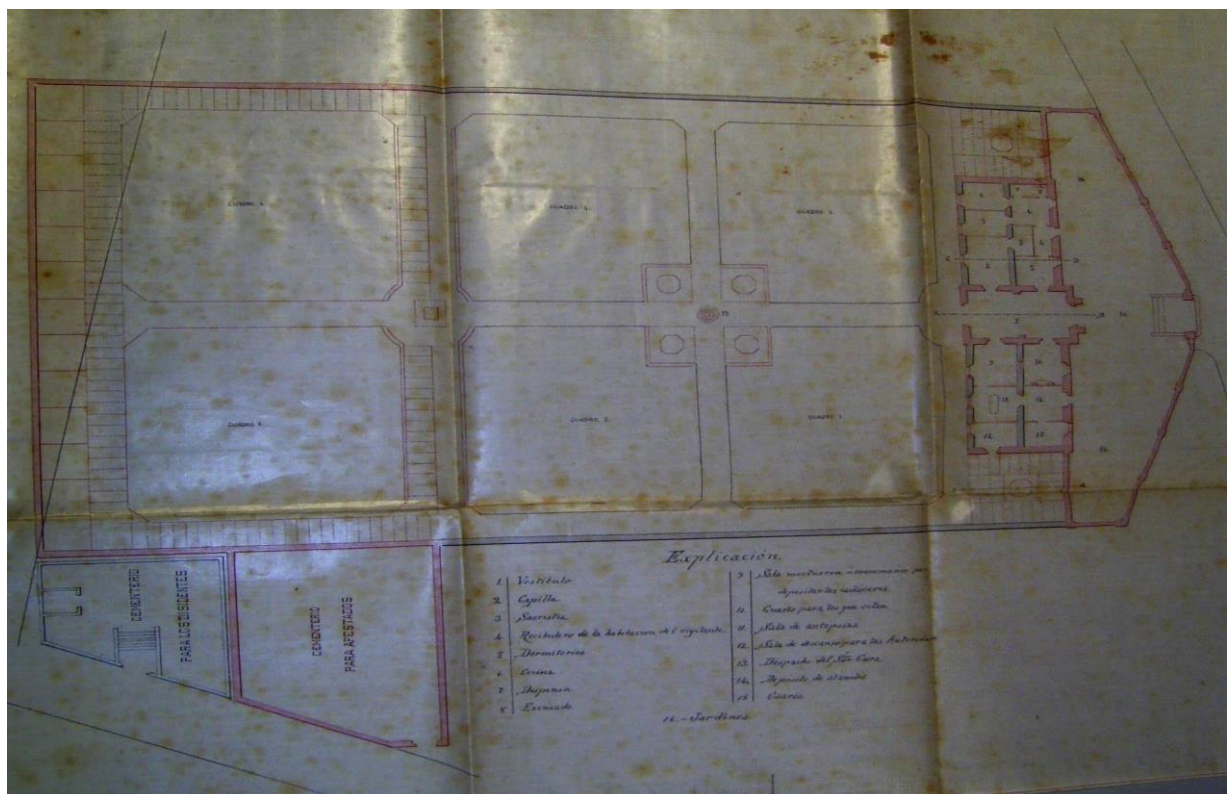

Fig. 9. Projecte de millora i ampliació del Cementiri Municipal de Porreres (1890)

Fig. 10. Façana del Cementiri Municipal de Porreres, segons el projecte de 1890

La documentació inclou una memòria descriptiva que ens informa com era l'antic recinte, abans de l'ampliació. El cementiri era un recinte quadrat de 48'40 x 48'20 metres, amb una àrea destinada a enterraments que s'estructurava en quatre espais (vegeu fig. 11, en negre, antic recinte del cementiri municipal de Porreres).

L'ampliació (vegeu fig. 11, amb punts blancs) preveia una nova àrea de 3.718 metres quadrats i, a més, una petita zona amb entrada independent pel camí de Banyeres, pels difunts d'altres religions i enterraments en cas d'epidèmia¹⁵¹. El projecte fou realitzat per l'arquitecte Bartomeu Ferrà el mes de desembre de 1890.

El 19 de novembre de 1901, una part de les obres ja estava acabada i fou beneïda. Ara bé, hem d'afegir que totes les obres projectades no es varen a dur a terme íntegrament. A finals del mateix any en què s'inauguraren trobam l'expedient de subhasta de les pedres sobrants de la realització del tancament del cementiri nou¹⁵².

Fins l'any 1925, l'Ajuntament no reprenqué les obres. Aquest mateix any es començà l'expedient de subhasta per a la continuació de l'edifici. L'arquitecte que l'havia de dur a terme era Josep Alomar i el contractista fou Andreu Barceló Nicolau.

¹⁵¹ AMPo, Lligall 421.

¹⁵² LLULL ESTARELLAS, Maria Antònia (2010). *Urbanisme i Arquitectura de Porreres. De la vila medieval a la contemporània*. Porreres: Ed. Ajuntament de Porreres, 137.

El projecte de 1890 ens permet conèixer com era l'antic recinte (perímetre, tombes, zones enjardinades, ossera comuna, etc.) abans de la Guerra Civil espanyola.

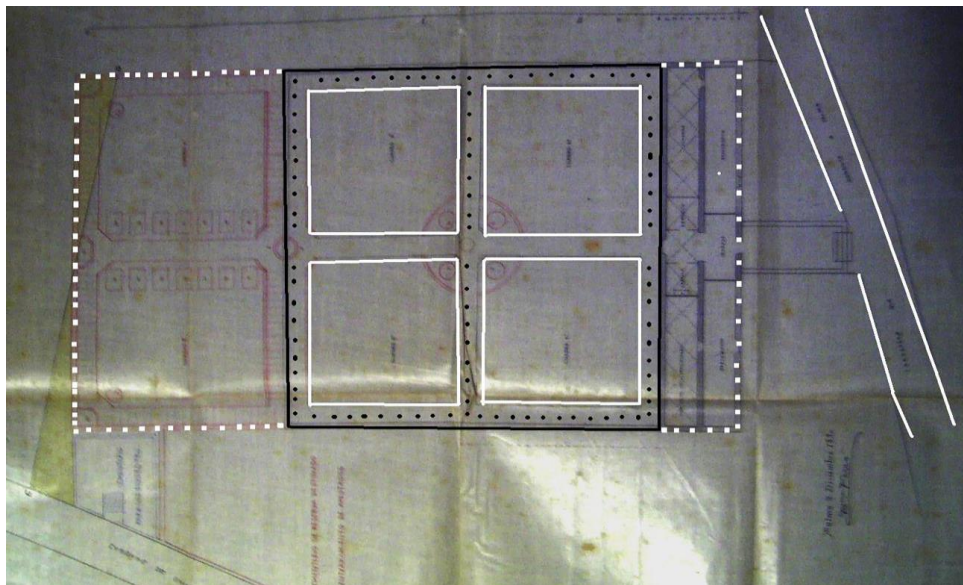

Fig. 11. Plànol del Projecte d'ampliació i reforma del Cementeri Municipal de Porreres signat per l'arquitecte Bartomeu Ferrà (1890)

b) Obres de millora del cementiri municipal projectades l'any 1890 i executades a partir de l'any 1925

Com hem esmentat, el projecte de l'arquitecte Bartomeu Ferrà que arrancà l'any 1890 no s'acabà. El 1925 es reprengueren les obres i no fou fins l'any 1929 quan es va acabar la darrera fase. Aquestes foren realitzades pel mestre picapedrer Bernat Gornals Barceló i foren validades per l'arquitecte provincial i director de les obres Josep Alomar.

Com hem dit abans, el projecte inicial prevenia l'ampliació (vegeu fig. 11, punts blancs) i la construcció dels pavellons d'entrada al cementiri, la capella i les habitacions pel guarda. Aquesta millora fou inaugurada el 22 d'octubre de 1929.

La intervenció és de gran utilitat perquè ens mostra la fisonomia del cementiri de Porreres poc abans del començament de la Guerra Civil espanyola (1936-1939).

És important afegir que les obres de millora i ampliació no modificaren en absolut l'antic recinte del cementiri municipal, fet que suposa que poguem conèixer els possibles indrets on es situà la/les fossa/es comuna/es de la qual es sol·licita la seva localització i ubicació.

c) Obres d'ampliació del cementiri Municipal de Porreres (1957)

La primera ampliació del Cementiri Municipal de Porreres després del final de la Guerra Civil data de 1957. És un projecte elaborat i executat l'Ajuntament de Porreres

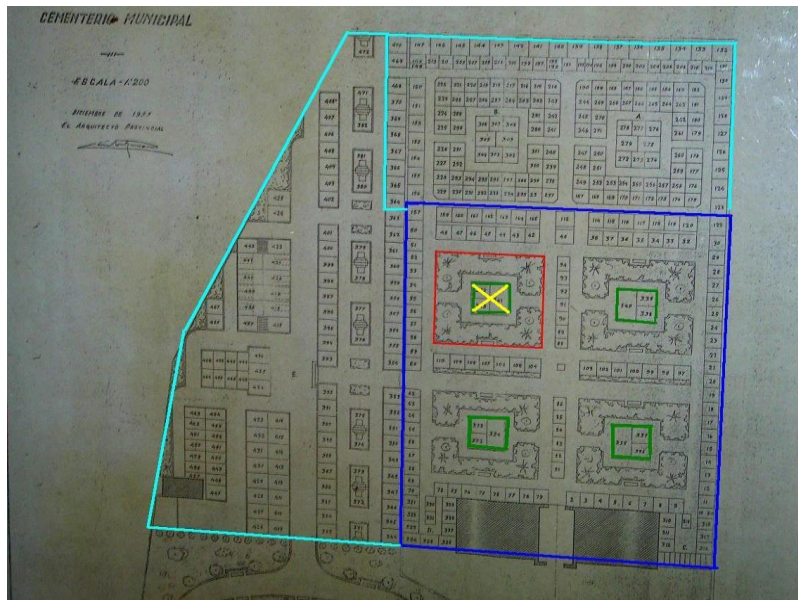

Fig. 12. Plànol del projecte d'ampliació del cementiri Municipal de Porreres (1957)

Aquesta intervenció contempla una ampliació del primer recinte (vegeu fig.12, en blau clar) i la construcció de quatre parets de nínxols, que es situen en el recinte de l'antic cementiri (vegeu fig. 12, en verd), i que s'estructuraven els quatre espais dedicats a enterraments. A més es finalitzaren les obres de la capella.

La construcció d'una de les parets de nínxols, la que es troba situada a l'esquerra segons s'entra el recinte (vegeu fig. 12, marcada amb un "ix" groga) podia haver afectar l'espai i el contingut de la fossa comuna (vegeu fig. 12 en vermell).

Possiblement, amb l'elaboració i excavació dels fonaments de la paret, els continguts de la fossa poden haver-se trastocat. És un fet que s'ha de tenir en compte, ja que existeixen testimonis orals que corroboren aquest fet.

Altres intervencions que s'han executat posteriorment no han afectat el recinte on es troba la fossa comuna del Cementiri Municipal de Porreres.

2.3.3) Fossa amb intervenció projectada:

-Intervenció projectada en base a l'estudi de:

- David Javaloyas, *Universitat de les Illes Balears*
- Dra. Beatriz Palomar Puebla, *University of Reading-Museu Arqueològic de Son Fornés*
- Dra. Cristina Rihuete Herrada, *Universitat Autònoma de Barcelona-Museu Arqueològic de Son Fornés.*
- Miquel Angel Sastre, *Secció Arqueologia-Col·legi de Llicenciats*

a) Hipòtesi de localització a partir del treball de compilació realitzat per en Bartomeu Garí Salleras (vegi's *supra*) i fonamentat en l'anàlisi de:

- plànols i projectes de remodelació del cementiri conservats a l'Arxiu Municipal: anys 1890, 1929 i 1957.
- fotografia aèria del cementiri de l'any 1957 ("vol americà"; ref. 14486).
- ortofotografies del cementiri del SIGPAC (*Sistema de Identificación de Parcelas Agrícolas*; ortofotos entre 501150/501200 i 4375300/4375400).
- registre de defunció datat el mes de setembre de 1936 i conservat a l'Arxiu Municipal de Porreres (tom 29, foli 230) on consta la ubicació d'una fossa comuna¹⁵³.
- testimonis orals.

b) Característiques de la fossa a partir de les dades reunides:

- estimació del número de persones inhumades a partir de les denúncies de familiars desapareguts, registres de defuncions i testimonis de desaparicions a partir del mateix dia de l'excarcelació (presons de Can Mir, Can Sales i Castell de Bellver): mínim de 80 individus.
- quantificació de desaparicions per dates com a índex d'episodis successius d'obertura de fossa o, alternativament, d'excavació de noves fosses: determinació d'un mínim de cinc episodis en un període de setanta-un dies (4 gener – 15 de març de 1937).
- testimonis orals sobre el tractament dels cadàvers: absència de taüt, cossos despallats.

¹⁵³ Al revers d'aquest document podem llegir la situació d'una fossa comuna (vegeu fig. 7): "*su cadáver habra de recibir sepultura en el cementerio de este municipio, efectuandolo en una fosa común en el segundo tramo a la izquierda entrando a los seis metros del pasillo central y diez metros del pasillo lateral*"

- recerca de documents administratius sobre l'adquisició de materials (p.e. calç) necessaris per al manteniment de fosses obertes: resultats negatius.

c)Lloc seleccionat com a ubicació més probable de la fossa o una de les fosses: sector adjacent al conjunt de nínxols catalogats amb el número 341; concretament, l'angle format per la paret paral·lela al passadís central i la que ocupa la mateixa posició respecte al passadís transversal esquerre (Vegeu fig. 13).

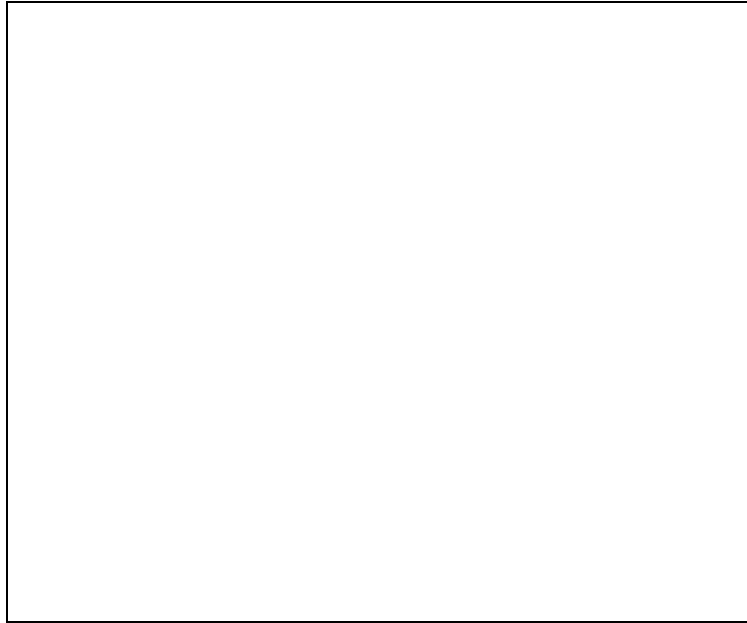

Figura 13. Àrea màxima objecte de l'intervenció (ratlles oblícues).

3)Dades de les persones desaparegudes que hi ha dins la fossa.

3·2)Nombre de víctimes i grau de certesa.

En primer lloc hem d'esmentar que aquesta investigació ens permet assegurar amb tota probabilitat l'existència d'una fossa comuna ubicada dins el recinte del cementiri Municipal de Porreres. Si bé, hem d'afegir que la documentació consultada no ens ha omplert totalment, i ha esdevingut fragmentària i insuficient per establir una panoràmica general, tot i aquest fet, ens informa degudament de la fossa comuna.

Pel que fa el nombre de víctimes i el grau de certesa és necessari afegir una sèrie de consideracions ja esmentades a altres investigacions¹⁵⁴:

1-Actualment no coneixem el nombre exacte de les víctimes que perderen la vida en aquest indret i que foren enterrades a la fossa comuna documentada, si bé hem de mencionar que a altres estudis hem corroborat la mort de 74 persones, 5 d'elles eren dones¹⁵⁵.

2-La consulta dels documents del Govern Civil de les Balears ens fa pensar que el nombre d'assassinats relacionats amb Porreres augmentaria considerablement, ja que hem pogut confirmar la major part de les tretes i el nom de les persones que hi formaven part.

3-Centrat-nos amb les dades que hem pogut recollir del Negociat 3r d'Ordre Públic del Govern Civil de les Balears, registre sortides podem parlar de 122 víctimes, que amb tota probabilitat foren assassinades a La Creu de Porreres entre els mesos de gener, febrer i març de 1937, la major part d'elles "posades en llibertat" de les presons de Can Mir i Castell de Bellver¹⁵⁶

4-Podem afirmar que és difícil confirmar el total d'execucions, relacionades directament o indirectament amb el poble de Porreres i amb l'indret de La Creu. Les dades que tenim, encara són insuficients, a més han de ser consultats amb prudència, i a expenses de qualsevol error, ara bé, la troballa d'aquests documents del Govern Civil de les Balears han suposat una passa més per tal d'aclarir els fets de la repressió al municipi de Porreres i la seva relació amb l'enorme abast que van tenir les tretes de presó de la Mallorca en guerra.

¹⁵⁴ GARÍ SALLERAS, Bartomeu i SUÀREZ SALVÀ, Manel: "La Creu de Porreres i les tretes de presó (juliol de 1936-abril de 1937. Porreres: III Jornades d'Estudis Locals a Porreres (2020). (en premsa).

¹⁵⁵ GARÍ SALLERAS, Bartomeu (2007). Porreres, desfilades de dia, afusellaments de nit. Palma: Documenta Balear, p. 314.

¹⁵⁶ Vegeu quadre núm. 8.

3·3)Determinar desconeguts i coneguts.

Adjuntam una fitxa personal amb les dades de les persones desaparegudes (totes elles conegudes) a l'indret anomenat Oratori de la Santa Creu de Porreres i que amb tota probabilitat estan enterrades a la fossa comuna de la qual es sol·licita la investigació.

3·4)Fitxa personal de les víctimes.

- Nom i llinatges:
- Data de naixement.
- Data de la mort.
- Familiars: en aquell moment i en l'actualitat.
- Professió.
- Lloc de residència.
- Circumstàncies de la desaparició.
- Circumstàncies de la mort.

4)Entitat que proporciona informació sobre la fossa.

Memòria de Mallorca. Associació constituïda a Palma a l'ampar de l'article 22 de la Constitució, que ha de regular les seves activitats d'acord amb la Llei 1/2002, del 22 de març, i els seus estatuts.

5)Fonts d'informació:

5.1)Arxius

Arxiu Municipal de Porreres (AMPo):

-Llibres registre d'òbits (1936-1939), toms núm. 29, 38

*-Proyecto de ensanche y reforma del cementerio de la villa de Porreras.
Planos y memoria descriptiva*

Arxiu del Regne de Mallorca (ARM):

*-Negociat 3r d'Ordre Públic del Govern Civil de les Balears, registre de
sortides (juliol 1936- abril 1937).*

Arxiu Presó Provincial de Palma (APrP):

-Expedients presoners

Infraestructura de dades espacials de les Illes Balears (IBEIB):

-Fotografies aèria vol americà (1965-57).

5.2)Testimonis orals.

Miquel Canyelles

Carlos Fernández

Maria Jordà Fiol

Antònia Llompart Reynés

Coloma Martorell Ciriquian.

Bernat Mateu

Catalina Mercant Terrassa

Miquel Monserrat Ferrer

Maria Mulet Martorell

Antònia París Llompart

Catalina París Llompart

Maria Antònia Oliver París

Jerònia Pons Pons

Antoni Thomàs Vidal

Miquel Rabal García

Armando Serra Queralt

5.3) Bibliografia.

AA. VV. (1986). *Memòria Civil, Mallorca en Guerra (1936-1986)*, suplement del diari *Baleares*.

ADROVER OLIVER, Aina, i CABOT CALÇAPEU, Joan (2002): *Felanitx 1931- 1939. República, Guerra i Repressió*, Felanitx: Res Publica Edicions.

ALBERTÍ GENOVART, Benet (1997): *La Guerra Civil a Banyalbufar. A l'ombra de la Falange*, Palma: Documenta Balear.

ANTICH SERVERA, Rafel (1993). *Memòria. Als republicans víctimes de la repressió feixista a Algaida durant la guerra de 1936*, Ajuntament d'Algaida.

ARMENGOL COLL, Antoni, i ARMENGOL COLL, Jaume (2205): *La repressió a Inca. La República i la Guerra Civil*, Palma: Perifèrics Història.

CAPELLÀ FORNÉS, Llorenç (1989): *Diccionari Vermell*, Palma: Editorial Moll.

CAPELLÀ FORNÉS, Margalida (2004). *Memòria del 36 (Catalina Moyà Moll)*, suplement *El Dominical, Última Hora*, 19 de desembre de 2004.

CAPELLÀ FORNÉS, Margalida (2204a) *Memòria del 36 (entrevista a Joan Monserrat Mascaró)*, suplement *El Dominical, Última Hora*, 19 de desembre de 2004.

FERRÀ PONS, Damià (1987). *Campanet: La Guerra Civil (1936-1939)*, Quaderns de Campanet, núm. 2.

GARÍ SALLERAS, Bartomeu (2005). *Climent Garau i Juan, discurs amb motiu de la seva proclamació com a fill il·lustre de Porreres*, Porreres: Ed. Ajuntament de Porreres.

(2005b). "Noves aportacions sobre els desconeguts i desapareguts del Pla de Mallorca durant la Guerra Civil (1936-1939)", *Actes de les I Jornades d'Estudis Locals de Porreres*, Porreres, 125-145.

(2007). *Porreres desfilades de dia, afusellaments de nit*, Palma: Documenta Balear.

(2010). "Els calvianers que moriren a Porreres". *Actes de les II Jornades d'Estudis Locals de Calvià, Plataforma per la Llengua, IE Balearics*, p.259-279 i

GARÍ SALLERAS, Bartomeu i SUÀREZ SALVÀ, Manel. "La Creu de Porreres i les tretes de presó (juliol de 1936-abril de 1937)". *III Jornades d'Estudis Locals a Porreres* (2010) (en premsa).

LLULL ESTARELLAS, Maria Antònia (2010). *Urbanisme i Arquitectura de Porreres. De la vila medieval a la contemporània*. Porreres: Ed. Ajuntament de Porreres.

MAS i MIRALLES, Guillem, i MATEU SOCIAS, Antoni (2001): *La guerra civil a Montuïri. L'esclafit de la crispació*, Palma: Documenta Balear.

MARCH, Jaume; CERDÀ, Andreu, i SALAS, Pere (2006). *La Guerra Civil a Pollença. La revolta contra la rebel·lió*, Palma: Documenta Balear.

MIRET, Miranda (2004): "La República, poble a poble: Sencelles", publicat a *Sa Plaça* el maig de 2004, pàg. 15-16.

QUETGLAS, Damià (2005). *Aproximació al que passa amb la República, poble a poble*, Inca: Llibres Lliures, núm. 2.

SANTANA MORRO, Manel (1986). *La Guerra Civil a Consell. Les penes de mort*, Palma: Documenta Balear.

SCHALEKAMP, Jean A. (1997). *Mallorca any 1936. D'una illa hom no en pot fugir*, Palma: Premsa Universitària.

SBERT, Cristòfol Miquel (2204): : *La Guerra Civil a Santanyí. Els tres fronts*, Palma: Documenta Balear.

SUÀREZ SALVÀ, Manel (2006). *Ruta de la Memòria. La repressió dins Calvià* (treball inèdit), Quaderns de la Memòria, núm. 1, Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica de Mallorca.

TUGORES MANRESA, Antoni (2006). *La Guerra Civil a Manacor. La guerra a casa*, Palma: Documenta Balear, 2006.

5·3) Investigacions d'institucions, particulars, historiadors, etc.

CAPELLÀ ROIG, Margalida; GARÍ SALLERAS, Bartomeu; OLIVER PARÍS, Maria Antònia; PALOMAR PUEBLA, Beatriz i RIHUETE ESTRADA, Cristina (2008): *Recuperació de la Memòria dels afusellaments de la Guerra Civil (1936-1939) a Porreres. Informe preliminar de la intervenció al Cementeri Municipal de Porreres*. Associació per la Recuperació de la Memòria Històrica de Mallorca

RELACIÓ DE VÍCTIMES ENTERRADES AL CEMENTIRI DE PORRERES							
Nom	Data naixement	Data mort	Professió	Circumstàncies desaparició	Mort	Família	Familiars
Amengual Ballester, Jordi	Campos	10/02/1937		Treta del Castell de Bellver	Desaparegut		
Ávila Sanchez, Juan	Palma	09/01/1937	sabater	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Barceló Barceló, Domenge	Calvià, 1905	05/01/1937 ?	jornaler	detingut el mes de gener de 1937	Desaparegut	fadrí	
Bauçà Far, Jaume	Palma	04/01/1937	regidor	Treta del castell de Bellver	Desaparegut		
Bosch, Pau	Palma		forner		Desaparegut		
Cabot Dolç, Miquel	Santa Maria del Camí	15/01/1937	picapedrer	Treta de Can Mir		esposa	
Cabrer Barceló, Sebastià	Calvià, 1881	05/01/1937 ?	jornaler	detingut el mes de gener de 1937	Desaparegut	esposa i fill	
Cabrer Calafell, Gabriel	Calvià, 1890	05/01/1937 ?	funcionari	detingut el mes de gener de 1937	Desaparegut	esposa	
Caldes, Joan	Llucmajor	01/02/1937 ?	sabater	Detingut a Llucmajor	Desaparegut		
Camps Colom, Gabriel	Alcúdia	15/01/1937	jornaler	Treta de Can Mir	Desaparegut	fadrí	
Cañellas Capllonch, Joan	Esporles, 1905	15/01/1937	picapedrer	Treta de Can Mir	Desaparegut	esposa i fills	nét
Capó Amengual, Jaume	Búger	08/01/1937	xofer tramvia	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut		
Cifre Torres, Rafel	Palma	15/01/1937	picapedrer	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Coll Sastre, Llorenç	Selva	15/01/1937	foraviler	Treta de Can Mir	Desaparegut	esposa	
Colom Estarellas, Jordi	Selva	15/01/1937	foraviler	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Company Oliver, Antoni	Llucmajor	febrer de 1937 ?	jornaler	Detingut a Llucmajor	Desaparegut	esposa i filla	nét
Cunill Esteve, Joan	Palma	22/01/1937	picapedrer	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Estades Canyelles, Sebastià	Calvià, 1897	?	picapedrer	Treta de Can Mir	Desaparegut	esposa i fills	filla
Ferragut (Munar o Pericàs), Llorenç	Sencelles	12/09/1936	pagès	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut		
Ferriol Gelabert, Gabriel	Felanitx	22/01/1937	mestre d'obres	Treta de la Presó Provincial de Palma	Desaparegut		
Fiol Pou, Nicolau	Manacor, 13-8-1907	11/09/1936	picapedrer	Fou trobat mort entre Porreres i Felanitx	Afusellat	esposa i fills	

Nom	Data naixement	Data mort	Professió	Circumstàncies desaparició	Mort	Família	Familiars
Flaquer Pasqual, Catalina	Capdepera	05/01/1937	jornalera	Treta de la Presó de Can Sales	Desapareguda	fills	besnét
Forniers Vitaller, Vicenç	Palma	09/01/1937		Treta de Can Mir	Desaparegut		
Francisco Cabello Jurado	Sevilla	04/01/1937	rellotger	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut	casat	neta
Frau Moragues, Guillem	Palma	22/01/1937	picapedrer	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Fullana Font, Simó	Palma	09/01/1937	redactor premsa	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Fullana Garau, Bartomeu	Felanitx	01/02/1937 ?	sabater	Detingut a Lluçmajor	Desaparegut		
Fullana Ramis, Joan	Manacor	04/11/1936	ebenista	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut	casat	
Fuster Rojo, Ramon	Palma	09/01/1937		Treta de Can Mir	Desaparegut		
Galiana Galiana, Mariano	Alcúdia	22/01/1937	pescador	Treta de Can Mir	Desaparegut	esposa	
Galmés Ribot, Josep	Petra	22/01/1937	picapedrer	Detingut el mes de setembre de 1936	Desaparegut		
García-Peñuela Orgaz, Emilio	Madrid, 10-11-1899	04/01/1937	delineant	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut	esposa i filles	nét
González Rodríguez, Antonio	Cáceres, 19-5-1908	05/01/1937	fotògraf	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut	esposa i fills	nepoda
González Rodríguez, Belarmina		05/01/1937		Treta de Can Sales	Desapareguda		
Hernández Moll, Melchor	Palma	22/01/1937		Treta de Can Mir	Desaparegut		
Janer Coll, Jaume	Algaida, 17-10-1882	abril de 1938		Treta del Castell de Bellver	Desaparegut	esposa	
Jaume Vidal, Francesc	Lluçmajor	24/03/1937	sabater	Detingut a Lluçmajor	Desaparegut		
Jordà Oliver, Antoni	Pina, 9-9-1889	05/03/1937	Pastisser	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut	esposa i fills	filla
Julià Jaume, Josep	Palma	05/01/1937	Polític	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut		
Lacomba Esteva, Ramon	Palma	15/01/1937	pescador	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut	fadrí	nebot
Llobera Pallicer, Cosme	Pollença	22/01/1937	botiguer	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Llompарт Reynés, Rafael	Inca	13/03/1937	mecànic	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Losa Campomar, Joan	Mataró, 1-10-1902	22/01/1937	mec. dentista	Treta de Can Mir	Desaparegut	esposa i fills	neboda
Martorell Fiol, Miquel	Montuïri	12/02/1937	emp. Correus	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut		

Nom	Data naixement	Data mort	Professió	Circumstàncies desaparició	Mort	Família	Familiars
Martorell Suàrez, Llorenç	Moscari, 31-10-1898	09/02/1937	impressor	Treta de Can Mir	Desaparegut	esposa i filla	filla
Martorell Terrassa, Arnau	Calvià, 1897	05/01/1937 ?	guàrdia rural	detingut el mes de gener de 1937	Desaparegut	fadrí	
Mas Antich, Jaume	Campos			Va desaparèixer del poble d'Artà on residia	Desaparegut		
Mas Fiol, Joan	Palma	04/01/1937	fuster	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut		
Mateu Ferrer, Bernat	Inca	15/03/1937	foraviler	Treta de Can Mir	Desaparegut	esposa i fills	fill
Mateu Ferrer, Joan	Biniamar, 5-12-1884	01/10/1936	empleat	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut	esposa	
Mateu Vallés, Joan	Biniamar	19/11/1936	propietari	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut	casat	
Matheu Siquier, Jaume	Muro, 9-4-1895	15/01/1937	restaurador	Treta de Can Mir	Desaparegut	esposa	neboda
Mercant Rebassa, Joan	Palma, 14-2-1914	05/01/1937	corder	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut		germana
Miquel Piris, Vicenç	Artà		regidor	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Montserrat Parets. Joan	Llucmajor, 3-1-1889	04/01/1937	cap administratiu	Tret del castell de Bellver	Desaparegut	esposa i fills	nét i besnét
Montserrat Parets. Miquel	Llucmajor, 11-7-1899	04/01/1937	director gerent	Tret del castell de Bellver	Desaparegut	esposa i fill	nét
Monzó Bartual, Valentin		05/01/1937		Treta de can Mir	Desaparegut		
Moyà Bauçà, Baltasar	Capdepera, 29-3-1899	15/01/1937	picador de pedra	Treta de Can Mir	Desaparegut	esposa i fills	filla
Nadal Canyelles, Joan	Esporles	03/09/1936?	carboner	Treta de Can Mir	Desaparegut	fadrí	
Navarro Campomar, Bartomeu	Palma	07/01/1937	taxista	Detingut a una comissària de Policia	Desaparegut		
Nicolau (Jiménez ?), Antoni	Palma	08/01/1937	jornaler	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut		
Oliver, Francesc	Llucmajor	16/02/1937 ?	ferrer	Detingut a Llucmajor	Desaparegut		
Oliver, Joan	Llucmajor	16/02/1937 ?	sabater	Detingut a Llucmajor	Desaparegut		
Ordinas Arrom, Jaume	Alaró	15/01/1937	sabater	Treta de Can Mir	Desaparegut	fadrí	
Pallicer Estades, Mateu	Calvià, 1890	05/01/1937 ?	jornaler	detingut el mes de gener de 1937	Desaparegut	esposa i fills	

Nom	Data naixement	Data mort	Professió	Circumstàncies desaparició	Mort	Família	Familiars
París Martorell, Andreu	Inca, 17-3-1896	13/03/1937	sabater	Treta de Can Mir	Desaparegut	esposa i filles	filles
Pascual Fullana, Mateu	Alaró	15/01/1937	sabater	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Pascual Quetglas, Miquel	Alcúdia	15/01/1937	foraviler	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Pasqual Flaquer, Antònia	Capdepera, 1907	05/01/1937	brodadora	Treta de la Presó de Can Sales	Desapareguda	espòs	
Pasqual Flaquer, Maria	Capdepera	05/01/1937	cosidora	Treta de la Presó de Can Sales	Desapareguda	espòs	
Perelló Serra, Joan	Palma	08/01/1937	ferroviari	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut		
Pericàs Bauzà, Miquel	Alaró	15/01/1937	foraviler	Treta de Can Mir	Desaparegut	esposa	
Picornell Femenias, Aurora	Palma, 1912	05/01/1937	modista	Treta de Can Sales	Desapareguda		
Picornell Femenias, Igansi	Palma	08/01/1937	fuster	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut	casat	
Pons Alomar, Joan	Campanet, 5-6-1901	23/03/1937	secretari Ajunt.	Treta de Can Mir	Desaparegut	esposa i fills	filla
Porcel Torrens, Miquel	Palma	13/01/1937	regidor	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Prats Ramon, Joan	Palma, 10-1-1916	08/01/1937	picapedrer	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut	fadrí	
Puigserver Pons, Pere Ramon	Llucmajor	16/02/1937 ?	sabater	Detingut a Llucmajor	Desaparegut		
Ques Torrens, Miquel	Sencelles	08/01/1937		Treta del Castell de Bellver	Desaparegut		
Real, Joan	Palma		guàrdia municipal	Sembla que fou assassinat a Porreres	Desaparegut		
Recaredo Buenaventura, Antoni	Palma	09/02/1937	sabater	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Recaredo Rigo, Damià	Palma	09/02/1937	empleat comerç	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Recaredo Rigo, Miquel	Palma	24/09/1936	empleat comerç	Treta de Can Mir			
Rigo Abraham, Miquel	Palma	08/01/1937	picapedrer	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut	casat	
Rigo Veny, Domimgo	Calvià, 1908	05/01/1937 ?	jornaler	detingut el mes de gener de 1937	Desaparegut	esposa i filla	
Roca Capó, Josep	Palma	10/02/1937		Treta del Castell de Bellver	Desaparegut		
Roca Lladó, Antoni	Andratx	13/01/1937	oficinista	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Rodríguez Quiroga, Ramon	Riotinto (Huelva)	18/03/1937	sabater	Treta de Can Mir	Desaparegut		

Nom	Data naixement	Data mort	Professió	Circumstàncies desaparició	Mort	Família	Familiars
Rosselló Guardiola, Bartomeu	Esporles	18/03/1937	fuster	Treta de Can Mir			
Rubio Aragón, Antoni	Inca	18/03/1937	mecànic	Treta de Can Mir	Desaparegut	casat	
Salvà Garau, Mateu	Llucmajor	16/02/1937 ?	sabater	Detingut a Llucmajor	Desaparegut		
Sampol Rosselló, Miquel	Alaró	10/11/1936		Treta de Can Mir	Desaparegut		
Sancho Forges, Antoni	Mogente (València)	13/03/1937	sabater	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Sancho Forges, Emili	Mogente (València)	13/03/1937	sabater	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Sancho Forges, Josep	Mogente (València)	13/03/1937	sabater	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Sans Fiol, Joan	Binissalem	24/12/1936	ferroviari	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Santandreu (Carbonell?), Melcior	Son Servera	26/11/1936	foraviler	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut	casat	
Sastre Garcias, Antoni	Llucmajor	10/11/1936 ?	bugader	Treta de la Presó Provincial de Palma	Desaparegut		
Sastre Terrassa, Joan?	Andratx	03/02/1937		Treta de Can Mir	Desaparegut		
Seguí Seguí, Tomàs	Esporles, 24-12-1891	04/02/1937	foraviler	Detingut a una comissària de Palma	Desaparegut	esposa i fill	fill
Serra Salom, Miquel	Llubí	19/01/1937		Treta de Can Mir	Desaparegut		
Serra Sancho, Miquel	Capdepera, 10-3-1913	10/03/1937	picapedrer	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut	fadrí	nebot
Servera Terrassa, Bartomeu	Capdepera	10/02/1937	foraviler	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut		
Stengel Boscà, Josep Lluís	Palma	09/01/1937	Professor	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut	fadrí	
Suàrez Atienza, Manuel	Torevella (Alacant)	09/01/1937	venedor	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut	esposa i fills	
Sureda Colom, Antoni	Consell	18/03/1937	trinxeter	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Terrassa Canyelles, Antoni	Calvià, 1884	05/01/1937 ?	jornaler	detingut el mes de gener de 1937	Desaparegut		
Thomàs Torres, Francesc	Palma, 4-6-1894	18/03/1937	bibliotecari	Treta de Can Mir	Desaparegut	esposa i fills	fill
Torrens Bestard, Llorenç	Binissalem	18/03/1937	negociant	Treta de Can Mir	Desaparegut	esposa i fills	fill

Nom	Data naixement	Data mort	Professió	Circumstàncies desaparició	Mort	Família	Familiars
Trobat Oliver, Antoni	Algaida, 15-5-1886	18/03/1937	picapedrer	Treta de Can Mir	Afusellat	esposa i fills	
Valenzuela Ortega, Emilio	Tarifa (Cadis)	13/01/1937	venedor	Treta de Can Mir	Desaparegut	esposa i fills	neboda
Valls Segura, Jaume	Palma	09/01/1937	funcionari	Treta del Castell de Bellver	Desaparegut		
Vicens Palmer, Sebastià	Calvià, 30-3-1881	05/01/1937	jornaler	detingut el mes de gener de 1937	Desaparegut	esposa i fills	nét
Vidal Ferrer, Magí	Llucmajor	16/02/1937 ?	sabater	Detingut a Llucmajor	Desaparegut		
Vila Amengual, Julià	Santanyí, 4-6-1907	09/01/1937	caporal	Treta del castell de Bellver	Desaparegut		
Villalonga Nicolau, Miquel	Binissalem	18/03/1937	sabater	Treta de Can Mir	Desaparegut		
Villalonga Ramon, Guillem	Palma	09/01/1937		Treta del Castell de Bellver	Desaparegut		
Vives Rotger, Sebastià	Son Servera	28/11/1936	propietari	Treta de Can Mir	Desaparegut	casat	